

Pradžia > ... > Jūsų Teisės > Nepilnamečių Teisės Teismo Procesuose > Portugal

Nepilnamečių teisės teismo procesuose

Turinį pateikė

Portugalija

Portugalija

1. Nepilnamečių veiksnumas

Pagal civilinį kodeksą (*Código Civil*) nepilnamečiai, t. y. asmenys, kurie dar nėra sulaukę 18 metų, paprastai neturi veiksnumo. Nepilnamečių veiksnumas gali būti užtikrinamas tėvų valdžia ir globa. Tai teisinio atstovavimo formos, kai asmuo veikia nepilnamečio vardu ir interesais.

Nepilnamečiai iki 18 metų paprastai taip pat neturi veiksnumo. Teisme jiems gali atstovauti jų atstovai, išskyrus veiksmus, kuriuos jie gali atlikti asmeniškai ir laisvai. Nepilnamečiams, kurių tėvų pareigas dalijasi abu tėvai, teisme atstovauja jų tėvai, o ieškiniui pareikšti reikalingas abiejų tėvų sutikimas.

Nustatant veikų, kurios pagal baudžiamąją teisę laikomos nusikaltimu, padarymo pasekmės vaikams ir jaunimui, atsižvelgiama į amžiaus grupes, kurios priklauso nuo skirtingų teisinių sistemų taikymo. Taigi, jei tokie veiksmai padaromi:

- jaunesniems nei 12 metų asmenims taikoma Pavojuje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos įstatyme (*Lei de Proteção de Crianças e Jovens em Perigo*) (1999 m. rugsėjo 1 d. įstatymas Nr. 147/99) nustatyta tvarka, t. y. įstatymas, kuriuo siekiama tik apsaugos tikslų;
- 12–16 metų asmenims taikomas Švietimo globos įstatymas (*Lei Tutelar Educativa*) (1999 m. rugsėjo 14 d. įstatymas Nr. 166/99. Pagal šį įstatymą įgyvendinamos apsaugos ir švietimo priemonės, skirtos nepilnamečių švietimui taikant įstatymus ir jų oriai ir atsakingai integracijai į bendruomenės gyvenimą;
- vyresniems nei 16 metų asmenims taikoma baudžiamoji atsakomybė ir jiems gali būti skiriama bausmė, o baudžiamoji atsakomybė nustatoma pagal Baudžiamojo proceso kodeksą (*Código do Processo Penal*). 16–21 metų jaunuoliams taikoma speciali baudžiamoji sistema, numatyta 1982 m. rugsėjo 23 d. įstatyminiame dekrete Nr. 401/82.

2. Galimybė naudotis atitinkamomis procedūromis

Portugalijos teisminė struktūra apima specializuotus nepilnamečių teismus, kurie nagrinėja tokius klausimus kaip tėvų valdžios reguliavimas, išlaikymo prievolės, įvaikinimas, apsaugos priemonių taikymas ir kiti klausimai. Prieglobsčio, imigracijos ir pabėgėlių bylas, susijusias su nepilnamečiais, nagrinėja administraciniai teismai.

3 ir 4 punktai yra teismo proceso, kuriame dalyvauja nepilnamečiai, pritaikymo pavyzdžiai. Kitas pavyzdys – Baudžiamojo proceso kodekso pakeitimai, padaryti į nacionalinę teisę perkėlus Direktyvą (ES) 2016/800:

- bylose, susijusiose su prekyba žmonėmis arba nusikaltimais seksualinei laisvei ir apsisprendimui, procesiniai veiksmai, susiję su nepilnamečiais, įskaitant teismo posėdžius, paprastai nebūna vieši;
- asmeniui, kuris nėra bylos šalis, draudžiama susipažinti su teismo bylomis, kuriose atsakovas yra nepilnametis, neatsižvelgiant į jų teisėtą interesą;
- kaltinamasis nepilnametis turi teisę vykstant procesui būti lydimas tėvų valdžios turėtojų, jų teisinio atstovo arba faktinio globėjo, arba, jei su šiais asmenimis negalima susisiekti, arba jei to reikia dėl ypatingų aplinkybių, susijusių su nepilnamečio interesais arba proceso poreikiais, ir tik tol, kol tokios aplinkybės tęsiasi, kitos tinkamo asmens, kurį paskyrė nepilnametis ir kuriam pritarė kompetentinga teisminė institucija.

3. Įstatymai ir priemonės, kuriais siekiama sutrumpinti terminus bylose, susijusiose su nepilnamečiais

Civilinėse bylose:

- teisinis įvaikinimo procedūros nagrinėjimas yra skubus (2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymo Nr. 143/2015 32 straipsnis);
- pagal Civilinės globos procedūrų teisinę sistemą (*Regime Geral do Processo Tutelar Cível*) (patvirtinta 2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymu Nr. 141/2015) *i)*, civilinės globos byla, kurios vėlavimas gali daryti neigiamą poveikį vaiko interesams, toliau nagrinėjama per teismo atostogas; *ii)* skubiais laikomi nutarimai priimami ne vėliau kaip per dvi dienas; *iii)* jei taikoma ribojamoji priemonė arba papildoma sankcija, draudžianti tėvams bendrauti, arba jeigu smurto šeimoje ir kitų smurto šeimoje formų, pavyzdžiui, fizinės ar seksualinės prievartos prieš vaikus, aukų teisėms ir saugumui kyla didelis pavojus, prokuratūra per 48 valandas nuo tada, kai sužino apie padėtį, paprašo priimti reglamentą arba pakeisti reglamentą, kuriuo reglamentuojamas nepilnamečio tėvų valdžios vykdymas; *iv)* teismo posėdis ir nagrinėjimas yra tęstinis ir gali būti nutrauktas tik dėl *force majeure* arba absoliučios būtinybės.

Baudžiamosiose bylose:

- pagal Švietimo globos įstatymą (1999 m. rugsėjo 14 d. Įstatymas Nr. 166/99) *i)* byla dėl nepilnamečio, kuriam taikoma apsaugos priemonė valstybinėje ar privačioje institucijoje arba kuris yra sulaikymo centre arba internuotas, siekiant gauti eksperto išvadą dėl nepilnamečio asmenybės, toliau nagrinėjama per teismo atostogas; *ii)* kai proceso vėlavimas gali daryti neigiamą poveikį nepilnamečiui, teismas motyvuota nutartimi nusprendžia, kad byla turi būti laikoma skubia ir nagrinėjama per teismo atostogas; *iii)* kai taikoma internavimo priemonė ir ji apskūsta, byla laikoma skubia ir nagrinėjama per teismo atostogas; *iv)* skubiais laikomi nutarimai priimami ne vėliau kaip per dvi dienas..

4. Konkretūs vaiko ir vaiko interesų rėmimo mechanizmai ir procedūros

Civilinės teisenos bylose ir bylose, susijusiose su tėvų valdžios vykdymo reguliavimu, nepilnametis turi būti išklaustytas, jeigu jis yra vyresnis nei 12 metų arba yra jaunesnis ir gali suprasti nagrinėjamus klausimus, atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą. Be to, vaikų išklausymo ir dalyvavimo principas yra vienas iš pagrindinių civilinės globos procedūros principų, reglamentuojamų Civilinės globos bylų teisinėje sistemoje. Šios sistemos 5 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad „*vaikai gali būti išklausti ir teisminės institucijos, nustatydamos vaiko interesus, atsižvelgia į jų nuomonę*“.

Jei vaikas yra nusikaltimo auka, Nusikaltimų aukų kodekse (*Estatuto da Vítima*) (patvirtintame 2015 m. rugsėjo 4 d. Įstatymu Nr. 130/2015, kuriuo į nacionalinę teisę perkeliama Direktyva 2012/29/ES) visų pirma nustatyta

i) vaiko teisė būti išklaustam baudžiamajame procese ir turi būti atsižvelgiama į jo amžių ir brandą;

ii) privalomas advokato paskyrimas tais atvejais, kai vaiko ir jo tėvų, teisinio atstovo ar faktinio globėjo interesai yra nesuderinami ir kai pakankamai subrendęs vaikas dėl to pateikia prašymą teismui; ir

iii) jų parodymai baudžiamojo tyrimo metu įrašomi garso arba audiovizualinėmis priemonėmis, kad juos būtų galima panaudoti kaip įrodymus teismo procese. Šiuo tikslu pareiškimai daromi neformalioje privačioje aplinkoje, visų pirma siekiant užtikrinti spontaniškumą ir nuoširdumą.

Vaikų teisė dalyvauti ir būti išklaustiems nustatyta Pavojuje esančių vaikų ir jaunimo apsaugos įstatyme keturių rūšių nuostatose dėl:

a) 12 metų ar vyresnių vaikų;

b) jaunesnių nei 12 metų vaikų,

c) nuostatose, kuriose nenurodytas joks amžius, ir

d) nuostatose, kuriose nurodytas tik brandos kriterijus.

Vienas iš bendrųjų principų, apibūdinančių Švietimo globos įstatyme numatytą globos procedūrą, yra vaikų išklausymas (47 straipsnis). Šiuo įstatymu taip pat nustatoma nepilnamečio teisė dalyvauti bet kuriame procese, net jei jis yra sulaikytas ar suimtas; šis dalyvavimas vyksta taip, kad nepilnametis jaustųsi laisvi ir kiek įmanoma laisviau (45 straipsnis).

5. Sprendimų dėl nepilnamečių vykdymas

Paprastai civilinėse bylose, susijusiose su nepilnamečiais, kurie yra ieškovai arba atsakovai, priimti sprendimai vykdomi tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir sprendimai, kuriuose dalyvauja suaugusieji, kurie yra ieškovai ar atsakovai.

Vis dėlto yra tam tikrų dalykų ir aplinkybių, pateisinančių konkrečiau teisinio pagrindo buvimą. Taigi, kiek tai susiję su tėvų valdžios vykdymo reguliavimu, tais atvejais, kai kyla pavojus, kad sprendimas nebus įvykdytas, teisėjas gali nurodyti tam tikrą laiką stebėti techninių konsultavimo tarnybų nustatytos tvarkos įgyvendinimą (Civilinės globos bylų teisinės sistemos). Išlaikymo prievolių atveju už prievolės mokėti išlaikymą nevykdymą baudžiama pagal įstatymą, tačiau norint išskelti baudžiamąją bylą būtina pateikti pareiškimą (Baudžiamojo kodekso (*Código Penal*) 250 straipsnis).

Pagal baudžiamąją teisę trys prevencinės priemonės, numatytos Švietimo globos įstatyme (nepilnamečio grąžinimas tėvams, teisiniui atstovui, globėjų šeimai, faktiniam globėjui ar kitam tinkamam asmeniui, nustatant nepilnamečio prievoles; nepilnamečio globa valstybinėje arba privačioje institucijoje ir nepilnamečio sulaikymas sulaikymo centre), taikomos teismo iniciatyva arba gavus prašymą pakeičiamos, jeigu teisėjas padaro išvadą, kad taikoma priemonė nepasiekia nustatytų tikslų. Bet kuriuo atveju jos peržiūrimos teismo iniciatyva kas du mėnesius.

Savo sprendime teismas paskiria įstaigą, atsakingą už taikomos priemonės vykdymo stebėseną ir užtikrinimą. Išskyrus atvejus, kai įstatymu nustatoma įstaiga, atsakinga už priemonės įgyvendinimo stebėseną ir užtikrinimą, teismas gali patikėti priemonės vykdymą viešajai tarnybai, socialinės paramos įstaigai, nevyriausybinei organizacijai, asociacijai, sporto klubui ar bet kuriam kitam viešajam ar privačiam subjektui ar asmeniui, kuris, jo manymu, yra tinkamas. Paskirtoji įstaiga teisės aktuose nustatytais sąlygomis ir nustatytais laiko tarpais arba, jei įstatyme nenumatyta, teismo nustatytais laiko tarpais privalo informuoti teismą apie taikytos priemonės vykdymą ir apie nepilnamečio švietimo proceso eigą, taip pat apie visas aplinkybes, kurios gali pateisinti priemonių peržiūrą.

6. Įvaikinimas

Įvaikinimas yra tam tikra vaiko, netekusio šeimos, ir asmens ar poros giminystės ryšio užmezgimo forma, dėl kurios turi būti sprendžiama teisme. Teismo sprendimas dėl įvaikinimo priimamas tik esant teisėtoms įvaikinimo priežastims; sprendimas vaikui duoda realios naudos; juo nepagrįstai nepakenkiama kitiems įvaikintojo (-ų) vaikams ir galima pagrįstai tikėtis, kad įvaikintojo (-ų) ir vaiko arba jaunuolio ryšys bus tapatus giminystės ryšiui.

Priėmus sprendimą dėl įvaikinimo, įvaikintas vaikas arba jaunuolis:

- visais teisiniais tikslais įgyja įvaikintojo (-ų) vaiko statusą, kurio teisės ir pareigos yra identiškos teisėms ir pareigoms, kylančioms iš natūralių giminystės santykių, ir tampa įvaikintojo (-ų) šeimos dalimi;
- šeimos santykiai ir bendravimas su biologine šeima nutraukiami, išskyrus įstatyme numatytus atvejus, ypač su biologiniais broliais ir seserimis, jei įtėviai sutinka ir kai tokio bendravimo išlaikymas atitinka įvaikinto vaiko interesus;
- praranda savo pirmines pavardes ir įgyja įvaikintojo (-ų) pavardes;
- įvaikintojo (-ų) prašymu ir jei teismas mano, kad tai atitinka jų interesus ir palengvina integraciją į šeimą, gali pakeisti savo vardą.

Pagal Civilinį kodeksą įvaikinti gali šie asmenys:

- du 25 metų ar vyresni asmenys (net jei jie yra tos pačios lyties), susituokę daugiau kaip ketverius metus (įskaitant laikotarpį, praleistą nesantuokinėje partnerystėje prieš pat santuoką), jeigu teismo sprendimu nenustatytas jų gyvenimas skyrium;
- 30 metų ar vyresnis asmuo arba vyresnis nei 25 metų asmuo, jei įvaikis yra jo sutuoktinio vaikas.

Reikėtų pažymėti, kad paprastai:

- įvaikintojas neturėtų būti vyresnis nei 60 metų tuo metu, kai vaikas ar jaunuolis jam perduodamas oficialaus įvaikinimo tikslais;
- nuo 50 metų amžiaus skirtumas tarp įvaikintojo ir įvaikio turi būti ne didesnis kaip 50 metų, išskyrus atvejus, kai tam yra rimtų priežasčių ir tai pateisinama atsižvelgiant į įvaikintojo interesus (pvz., įvaikis yra kitų įvaikių brolis ir sesuo, o 50 metų amžiaus skirtumas taikomas tik įvaikiui).

Vyresnis nei 12 metų įvaikis turi sutikti su įvaikinimu. Įvaikį turi išklaudyti teisėjas dalyvaujant prokurorui, laikydamasis vaikų apklausos civilinės globos bylose sąlygų ir taisyklių.

Pagal 2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymą Nr. 143/2015 jaunesni nei 16 metų asmenys negali prašyti leisti susipažinti su informacija apie jų kilmę. Sulaukęs 16 metų asmuo gali aiškiai paprašyti leisti susipažinti su tokia informacija; tačiau iki jiems sukanka 18 metų, visada reikalingas tėvų arba teisinio atstovo sutikimas. Jeigu prašymas leisti susipažinti su informacija pateikiamas dėl rimtų priežasčių, visų pirma jei kyla pavojus įvaikinto nepilnamečio sveikatai, tėvų arba prokuratūros prašymu teismas gali leisti susipažinti su informacija apie įvaikinto nepilnamečio asmens istoriją.

2015 m. rugsėjo 8 d. Įstatymu Nr. 143/2015 reglamentuojamos nacionalinės ir tarptautinės įvaikinimo procedūros ir kompetentingų institucijų įsikišimas į šias procedūras.

■ Paskutinis naujinimas: 07/04/2024

Šio puslapio turinį nacionaline kalba tvarko atitinkamos valstybės narės. Vertimus atliko Europos Komisijos tarnyba. Į kompetentingos nacionalinės institucijos originale įvestus pakeitimus vertimuose gali būti neatsižvelgta. Europos Komisija nepriima jokios atsakomybės ar teisinių įsipareigojimų už šiame dokumente pateiktą ar nurodomą informaciją ar duomenis. Daugiau informacijos apie už šį puslapį atsakingos valstybės narės autorių teisių taisykles rasite puslapyje „Teisinė informacija“.